

XORIJIY INVESTITSİYALAR O‘ZBEKISTON IQTISODIY TARAQQIYOTINING OMILI SIFATIDA

i.f.d. prof. **Ataniyazov Jasurbek Xamidovich**

Toshkent Moliya Insituti, “Xalqaro moliya-kredit” kafedراسi mudiri

jasur.ataniyozov@mail.ru

Karimbekova Afruzaxon Ravshanbek qizi

Toshkent Moliya Instituti 2-bosqich magistranti

afruza.karim@mail.ru

ANNOTATSIYA

Maqolada xorijiy investitsiyalarning ahamiyati va ularni milliy iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o‘rni yoritilgan bo‘lib, statistik ma‘lumotlar asosida tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda mavjud muammolar va ularni oldini olishni faollashtirishda qanday chora-tadbirlardan foydalanish kerakligi keng yoritilgan.

Kalit so‘zlar: *Xorijiy investitsiyalar, kreditlar, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar, investitsiya, investor, xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar*

ABSTRACT

The importance of foreign investments and their role in the development of the national economy are highlighted in the article and analyzed on the basis of statistical data. Besides, the article describes in detail the existing problems in attracting foreign investments to the national economy and what measures should be taken to activate their prevention.

Key words: *Foreign investment, loans, foreign direct investment, investment, investor, corporations with the participation of foreign investment*

KIRISH

Barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun xorijiy investitsiyalar ko'plab rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar hukumati e'tiborini qaratadigan asosiy omillardan biri hisoblanadi. Mamlakatimizda ham milliy iqtisodiyotni rivojlantirish uchun xorijiy investitsiyalariga e'tibor kuchaytirildi. Bu esa bugungi kunga kelib yurtimizdagi investitsiya faoliyatining rivojlantirilishiga olib keldi. Bu haqida mamlakatimiz Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev quyidagi fikrlarni ta'kidlab o'tganlar: "Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, qaysi davlat faol investitsiya siyosatini yuritgan bo'lsa, o'z iqtisodiyotining barqaror o'sishiga erishgan. Shu sababli ham investitsiya – bu iqtisodiyot drayveri, o'zbekcha aytganda, iqtisodiyotning yuragi, desak, mubolag'a bo'lmaydi. Investitsiya bilan birga turli soha va tarmoqlarga, hududlarga yangi texnologiyalar, ilg'or tajribalar, yuksak malakali mutaxassislar kirib keladi, tadbirkorlik jadal rivojlanadi".¹ Shu sababli ham yurtimizda yuritilayotgan investitsiya siyosatining negizida mamlakatimiz investitsiyaviy jozibadorligini oshirish, ya'ni makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, xorijiy investorlar huquqlarini himoya qilishni kafolatlash va keng imtiyozlar tizimini yaratish yotadi. Bunday siyosat esa, o'z navbatida mamlakatga qo'shimcha xorijiy kapital bilan birga tajriba, yangi texnologiyalar kirib kelishiga xizmat qiladi. Natijada ishlab chiqarish kengayadi, yangi ish o'rinlari yaratiladi, aholining ish bilan banligi ta'minlanadi hamda aholi daromadlari oshadi. Yurtboshimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan qabul qilingan "2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"² gi Farmonida olib borilayotgan islohotlar samarasini yanada oshirish, davlat va jamiyatning har tomonlama va jadal rivojlanishi uchun shart sharoitlar yaratish, mamlakatimizda adolatli ijtimoiy siyosat yuritish, ta'lim sifatini oshirish, mamlakatimizda investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish kabi bir qator vazifalar belgilab qo'yilgan. Ushbu Taraqqiyot strategiyasida

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2019-yil uchun mo'ljallangan eng muhim ustuvor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi.// Xalq so'zi, 2018 yil 29 dekabr.

² "2022-2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" gi farmoni

milliy iqtisodiyotni jadal rivojlantirish va yuqori o‘shish sur‘atlarini ta‘minlashning asosiy maqsadlaridan biri bu –mamlakatda investitsiya mihitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish dan iborat.

Mamlakatimizda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun qulay sharoitlar yaratilgan bo‘lib, ular quyidagilar:

- siyosiy va iqtisodiy barqarorlik;
- investitsiya faoliyatini qo‘llab-quvvatlovchi me‘yoriy-huquqiy asos;
- rivojlangan mamlakatlarga qaraganda arzon ishchi kuchi;
- qulay investitsiyaviy muhit;
- boy mineral xom ashyo bazasi;
- qulay geografik joylashuv;
- arzon iqtisodiy resurslar;
- bozorning to‘yinmaganligi;
- yashash uchun yaratilgan qulayliklar.

STATISTIKA

Bugungi kunda O‘zbekiston Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Islom taraqqiyot banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki kabi yirik xalqaro moliya institutlari va tashkilotlari bilan yaqindan hamkorlik qilib kelmoqda. Faol tashqi siyosat natijasida O‘zbekiston iqtisodiyotiga investitsiya kiritayotgan mamlakatlar geografiyasi kengaymoqda. 2022 yilga kelib barqaror sarmoya kirituvchi investor-davlatlar soni 50 taga yetdi, ular orasida yetakchi o‘rinlarni Rossiya Federatsiyasi, Xitoy, Turkiya, Germaniya va Janubiy Koreya egallab turibdi.

Mamlakatga xorijiy investitsiyalar va kreditlar oqimi hajmi 2022-yil oxiriga kelib, 9.8 mlrd. AQSH dollariga oshdi. Ushbu ko‘rsatkich 2017-yilda 3.3 mlrd AQSh Dollarini tashkil qilgan edi. Demak, so‘nggi 5 yil mobaynidagi deyarli 3 barobar o‘shishni kuzatishimiz mumkin.

O‘z navbatida, agar to‘g‘riddan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar va kreditlar hajmi 2.5 mlrd AQSh Dollarini tashkil etgan bo‘lsa, 2022-yilga kelib ushbu ko‘rsatkich 3.4

barobarga oshdi hamda 8.5 mlrd AQSh Dollariga yetdi, ularning umumiy investitsiya hajmidagi ulushi esa 17.7 %dan 35.4 % ga oshdi. ³

Xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar va tashkilotlar soni ham yil sayin ortib bormoqda: agar 2017-yilda 5,5 mingta xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalar faoliyat ko'rsatgan bo'lsa, 2022-yilga kelib ularning soni 15,8 mingtaga yetdi, shundan 6,4 mingtasi qo'shma korxonalar, 9,3 mingtasi esa to'liq xorijiy korxonalar.⁴

Xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar umumiy sonining 30,5 foizi savdoda, 27,5 foizi sanoatda, 8,0 foizi qurilishda, 4,8 foizi qishloq xo'jaligida, 4,1 foizi uy-joy va umumiy ovqatlanish sohasida, 2,9 foizi transport va saqlash sohasida, 4,8 foizi – axborotlashtirish va kommunikatsiyalar sohasida, 17,4 foizi – boshqa sohalarda faoliyat olib bormoqda.

Muammolar

Yurtimizda yuqoridagi ko'rsatkichlarni yanada yaxshilash potentsiali mavjud bo'lib, unga asosan quyidagi muammolar to'siq bo'lmoqda:

-investitsiya uchun qulay infrastrukturaning asosan shaharlarda yaratilganligi va shahardan tashqari ba'zi hududlarda qoniqarli darajada emasligi

-mamlakatdagi inflyatsiya darajasining balandligi hamda uning investitsiya loyihalariga ta'sirining balandligi;

-ortiqcha byurokratik tosiqlarning mavjudligi;

-zamonaviy texnika-texnologiyalarning yetishmasligi;

-iqtidorli va yosh kadrlarning xorijga jo'nab ketishi;

-investorlarga kerakli iqtisodiy ko'rsatkichlarning yetarli darajada ochiq va shaffof emasligi.

TAKLIFLAR

Mamlakatimizda xorijiy investitsiyalar hajmini oshirish uchun quyidagi takliflarni amaliyotga tadbiiq etish lozim:

³ Stat.uz ma'lumotlari asosida muallif ishlanmasi.

⁴ Wirtschaftsbericht 2022. Usbekistan in Zahlen.

-yurtimizdqa erkin va haqqoniy investitsion muhitni ta'minlaydigan qonunchilik bazasini takomillashtirib borish;

- investorlar faoliyatini huquqiy tartibga solishni takomillashtirish.

- soliqqa tortish tizimining shaffofligini oshirish

-shahardan tashqarida ham infrastrukturani muntazam yaxshilab borish;

-mamlakat makroiqtisodiy ko'rsatkichlarini doimiy yaxshilagan xolda, uning investitsion jozibadorligini oshirib borish;

-xorijiy sarmoyadorlarga imtiyoz va preferensiyalarni taqdim etish tizimini takomillashtirish;

-yuqori texnologiyalarga asoslangan yangi ishlab chiqarish korxonalarini rivojlantirish;

-o'z tajribasini va texnologiyalarni iqtisodiyotga olib kiruvchi xorijiy investorlarni qo'llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish;

-energiya tejankor va atrof muhitga zarar yetkazmaydigan yuqori texnologik, zamonaviy uskunalarni o'rnatish;

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, xorijiy investitsiyalar iqtisodiy o'sishning muhim manbai bo'lib, undan investitsiya sub'ektlari va ob'ektlari birdek manfaatdor hisoblanadi. Har qanday investor uchun mablag'larni investitsiya qilishning asosiy maqsad - foydani maksimal darajada oshirish bo'lganligi sababli, xorijiy investorlar ma'lum bir mamlakatga sarmoya kiritish to'g'risida qaror qabul qilishda uning investitsion salohiyatini hisobga oladilar, investitsion jozibadorligini baholaydilar va investitsiya muhitini o'rganadilar. Shu sababli xorijiy investorlarning ishonchini oshirish uchun ularga yaratilgan shart-sharoitlarni maksimal darajada oshirishga e'tiborni yanada kuchaytirish zarur.

ADABIYOTLAR

1. *“Chet el investitsiyalari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasining qonuni. 1998 yil 30 aprel. 3-modda.*
2. *O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2019-yil uchun mo‘ljallangan eng muhim ustuvor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi.// Xalq so‘zi, 2018 yil 29 dekabr.*
3. *“2022-2026-yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” gi farmoni*
4. *Wirtschaftsbericht 2022. Usbekistan in Zahlen.*
5. *Qo‘ziyeva N.R. Xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalar faoliyatini rag‘batlantirishning moliya-kredit mexanizmini takomillashtirish yo‘nalishlari.– T.: BMA, 2008, 11 bet.*
6. *Fozilchayev Sh.Q., XidirovN.G‘. Investitsiya va lizing asoslari. O‘quv qo‘llanma. – T.: Moliya, 2017 yil, 22 bet.*
7. www.stat.uz
8. www.data.worldbank.org
9. www.unctad.org